

боку, предметом свого вивчення нині має нові явища сучасності, яким, зокрема, є інноваційна культура, а, з іншого, є інструментарієм для розуміння суті інноваційної культури. Філософія історії є ключем до розуміння принципів поєднання темпоральних зрізів інноваційної культури. «Людство – відкрита система, воно є частиною Всесвіту, який перебуває у динаміці, відповідно й культура має зв'язок з глобальними процесами самоорганізації світу» [4, с. 48].

Список використаних джерел

1. Бойченко І. Філософія історії / І. Бойченко, М. Горлач, І. Жиленкова, С. Мануйлов. – К.: Прапор, 2006. – 656 с.
2. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: пер. с англ. / П. Ф. Друкер. – Москва: Вильямс, 2007. – 235 с.
3. Лисин Б. К. Инновационная культура / Б. К. Лисин // Инновации. – 2008. – №10. – С.49–53.
4. Свідзінський А. В. Синергетична концепція культури. – Луцьк, 2008. – 698 с.
5. Философия истории: Антология / Сост., ред. и вступ. ст. Ю. А. Кимелева. – М.: Аспект–Пресс, 1995. – 351 с.
6. Яшук Т. І. Філософія історії: курс лекцій. Навчальний посібник / Т. І. Яшук. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

References

1. Boichenko I. Filosofia istorii / I. Boichenko, M. Horlach, I. Zhylenkova, Ie. Manuilov. – K.: Prapor, 2006. – 656 s.
2. Druker P. F. Zadachy menedzhmenta v XXI veke: per. s anhl. / P. F. Druker. – Moskva: Vyliams, 2007. – 235 s.
3. Lysyn B. K. Ynnovatsyonnaia kultura / B. K. Lysyn // Ynnovatsyy. – 2008. – №10. – S.49–53.
4. Svitzyynskiy A. V. Synerhetychna kontseptsiiia kulytury. – Lutsk, 2008. – 698 s.
5. Filosofia istorii: Antolohiya / Sost., red. y vstup. st. Iu. A. Kymeleva. – M.: Aspekt–Press, 1995. – 351 s.
6. Yashchuk T. I. Filosofia istorii: kurs lektzii. Navchalnyi posibnyk / T. I. Yashchuk. – K.: Lybid, 2004. – 536 s.

Kyrylenko K. M., PhD, associate professor, the Head of the Department of Philosophy of Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), katerinasophia@ukr.net

The philosophy of history as an instrument of knowledge of the philosophical foundations of innovative culture

The priority tasks of the philosophy of history are the study of the laws of historical development of mankind, knowledge of trends in the development of the whole world. Modern global problems, whose solutions are the dominant content of current philosophy, make the search of philosophy of history a new actual, open perspectives of its wide application. The aim of the article is to identify possible application of scientific research of philosophy of history to the knowledge of basic principles and philosophical foundations of such modern phenomenon as an innovative culture. The author adheres to the tradition of one of the leading approaches to its interpretation in science namely as a form of contemporary culture related to the functioning of the structures of post-industrial society, with the development of the information culture. The conclusions indicate that the main feature of innovative culture is an implicit unity of the old, new and modern, which is embodied in the creation of innovations. The philosophy of history is the key to understanding the principles of combination of temporal aspects of innovative culture.

Keywords: the philosophy of history, global problems, innovative culture, innovations, synergy.

Кириленко Е. М., кандидат философских наук, доцент, заведующая кафедрой философии, Киевский национальный университет культуры и искусств (Украина, Киев), katerinasophia@ukr.net

Философия истории как инструмент познания мировоззренческих основ инновационной культуры

Приоритетными задачами философии истории является изучение закономерностей исторического развития человечества, познание тенденций развития мирового целого. Глобальные проблемы современности, решение которых является доминирующим контентом современного философствования, поиски философии истории делают по-новому актуальными, открывают перспективы их широкого применения. Целью данной статьи является выяснение возможностей применения научных разработок истории философии для познания основных принципов и мировоззренческих основ такого явления современности, как инновационная культура. В понимании инновационной культуры автор придерживается традиции одного из ведущих подходов к ее трактованию в науке, а именно понимание ее как формы современной

культуры, связанной с функционированием структур постиндустриального общества, с развитием информационной культуры; синергетика является способом ее понимания. В выводах отмечается, что стержневой особенностью инновационной культуры является имплицитное единство старого, современного и нового, которое находит свое воплощение в создании инноваций. Философия истории является ключом к пониманию принципов сочетания темпоральных срезов инновационной культуры.

Ключевые слова: философия истории, глобальные проблемы, инновационная культура, инновации, синергетика.

УДК 161.111:164.031

Комаха Л. Г.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
логіки, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
ilin_vv@ukr.net

ПРИНЦИП «ДОВІРИ» ДО СУБ'ЄКТА ПІЗНАННЯ В АРГУМЕНТАХ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ: ЛОГІКО–МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Досліджується проблема довіри до суб'єкта пізнання в аспекті еволюційної епістемології, аналізуються аргументи «за» і «проти» стосовно доцільності постановки даної проблеми та її значення для розвитку логіки і культури мислення.

Ключові слова: довіра, аргумент, суб'єкт, пізнання, еволюційна епістемологія, логіка, достовірність.

У контексті теорії аргументації постає проблема довіри до суб'єкта пізнання. Факти і положення історії логіки стосовно обґрунтування принципу довіри знаходять продовження в науці. Доцільність прийняття принципу довіри суб'єкту пізнавальної діяльності знаходить істотну підтримку в основних положеннях епістемології. Дослідження в цій області дозволяють виокремити головні аргументи на користь принципу довіри до людини, яка пізнає (до суб'єкта пізнання). Одночасно це дає можливість виявити, чи дійсно цей принцип має апіорний характер, а також показати його відносність. Власне, на обґрунтуванні принципу довіри суб'єкту пізнання проходить апробація і теорія аргументації як умова смислоутворення в науковому, логічному і філософському пізнанні.

У даній ситуації найбільш доцільно звернутися до епістемології, вся аргументація якої в аспекті еволюційної теорії пізнання ґрунтується, вказує Л. А. Мікешина, на наступних посилках: людина належить природному світу і повинна розглядатися і аналізуватися поряд з іншими його сферами, епістемами і складовими; сама адаптація до цього світу і все життя людини є процес пізнання; моделі еволюції і самоорганізації складних систем необхідно застосовувати і до пізнавальної діяльності людини. На основі цих передумов і виникли, сформувалися і ствердилися аргументи, які «підтримують доцільність і правомірність постановки питання про довіру суб'єкту пізнання» [6, с. 159–160].

Перший – гносеологічно–методологічний – аргумент ґрунтується на тому, що в міркуваннях про довіру суб'єкту пізнання необхідно виходити із зваженого методологічного положення «гіпотетичного реалізму» Д. Кемпбелла, згідно якого потрібно спиратися на припущення про існування реального світу, структури якого можуть бути частково пізнані, а переконливості же самого припущення може бути перевірена. Для багатьох вчених–дослідників не викликало сумніву те, що їх істини – це не «абсолютні істини», а «робочі гіпотези», які можуть і повинні бути

змінені, трансформовані або відкинуті, якщо вони суперечать новим фактам. Тим не менше, суб'єкт пізнання кожного разу йде по шляху пошуку вперед, поглиблюючи і уточнюючи свої знання про реальний світ. При такому підході «знімаються» невинуваті очікування повного співпадання або повного неспівпадання реального світу і нашого уявлення про нього і, відповідно, пізнавальна діяльність суб'єкта і довіри до нього не оцінюється еталоном «абсолютної істини» [6, с. 160].

Другий аргумент стверджує, що до пізнавальної діяльності людини повинні бути коректно застосовані положення про «вроджені» структури, а також про апіорні і апостеріорні форми. Потрібно звернути увагу, що коли мова йде про «онтологічне апіорі», то тут включається в контекст «не тільки логіка онтологічних припущень, але і онтологічний настрій філософського розуму» [1, с. 61]. Власне, останнє і є тим філософським розумним (продуктивним) настроєм, на основі якого формується довіра до цього «філософського розуму». По-перше, в цьому настрої, налаштуванні все існує «для нас». Іншими словами об'єкти, які були відчужені, відсторонені, абстраговані, які вважалися апіорно існуючими речами, стають знайомими речами, очевидними даностями, природними установками. По-друге, філософія (в процесі пізнання) передбачає «ясне усвідомлення трансцендентального – тобто «природного» – характеру онтологічного апіорі теоретичного світу. Світло ідеї істинності, в якому світ постає таким, яким він є «по природі» (світ ейдосів, божественних замислів, об'єктивних гех extensa), розуміється не як «природне світло розуму», а в своїй історичності, як мінливий «просвіт» (Гайдеггер)). Парадокс тут в тому, що простором того, хто пізнає (філософує) – в горизонті універсальності (вічності) існуючої свідомості – постає не мета-фізичний, а мета-історичний світ [1, с. 61–62]. В цій ситуації свідомість (суб'єкт пізнання) співприсутня, причетна до цього світу, що і є аргументом на користь довіри до результатів її пізнавальної діяльності – знання, яке претендує на істину.

Сьогодні, в контексті довіри до людини, що пізнає, викликає інтерес проблема «вроджених» когнітивних структур, яку К. Лоренц поставив у співмірність з ідеями І. Канта про «апіорі». Як стверджував К. Лоренц, природознавці завжди передбачають реальний взаємозв'язок між «річчю в собі» і феноменами нашого суб'єктивного досвіду. «Дійсний взаємозв'язок між річчю в собі і специфічною апіорною формою її існування детермінований тим фактом, що остання утворилася як адаптація до законів речі в собі в процесі тісної взаємодії з цими постійно діючими законами впродовж сотень тисяч років еволюційної історії людства. Така адаптація забезпечила наше мислення внутрішньою структурою, в значній мірі відповідаючій реальностям зовнішнього світу» [4, с. 18].

Вирішуючи дану проблему, Г. Фоллмер, один з ведучих представників еволюційної теорії пізнання сьогодні, також приходять до висновку, що І. Канту не вдалося поєднати структури досвіду і структури пізнання, тому потрібно підтримати висловлене Д. Кемпбеллом положення про необхідність еволюційної інтерпретації кантівського «синтетичного апіорі». «Вроджені структури роблять зрозумілим те, що ми можемо робити відповідні і одночасно незалежні від досвіду висловлювання»

[9, с. 159]. Суб'єктивні пізнавальні структури, хоча і не в повній мірі, але узгоджуються з реальними структурами, що і робить можливим виживання людини – як в природному, так і соціокультурному вимірах.

Отже, цей аргумент говорить про те, що довіра до суб'єкта пізнання підкріплюється існуванням еволюційно сформованого «апіорі» – певним чином розвинених у людини пізнавальних органів і здібностей, що орієнтують на об'єктивні властивості, структури і закономірності дійсності, які повинні постати перед індивідом в своєму істинному значенні. Останнє пов'язане з інтуїціонізмом, для якого пізнання законів істинності (основної проблеми логіки), з необхідністю пов'язано з існуванням зовнішнього світу (реальної дійсності). Щоправда, «визначення істинності варіюється згідно філософської точки зору, але воно незмінно передбачає певну концепцію реальності» [7, с. 165]. В результаті ми приходимо до того, що логіка для інтерпретації пізнавальних результатів має потребу не лише у застосуванні апіорних чи апостеріорних форм для доказу істинності своїх положень, але і в онтології.

Третій аргумент виходить з попереднього, згідно якого «вроджені» структури пізнання є адаптивні структури. Адаптація виступає важливим механізмом пристосування суб'єктивних структур пізнання до об'єктивного світу, що робить можливим продуктивне функціонування індивіда в ситуаціях природного і соціокультурного життя. Вчені, які належать до цього напрямку стверджують, що людина вже з народження налаштована для пізнання, тобто може бачити і пізнавати об'єкти, «об'єктивувати» світ, абстрагувати, вибудовувати класи і поняття. Зрозуміло, потрібен і більш пізній індивідуальний досвід, котрий надає додаткові «підпрограми» і нові дані. Все це говорить про те, що гарантованість пізнавальної діяльності обумовлюється її еволюційно-адаптивною обумовленістю об'єктивного співвіднесення з реальним світом інтелектуальних здібностей і пізнавальних практик людини. Саме завдяки цим практикам і здібностям застосовуються нові способи аргументації, які повинні дати достовірне, відповідне до адаптованої реальності, знання. Оскільки адаптована реальність як об'єктивна реальність є продукт соціально-культурної і наукової творчості, то суб'єкт пізнання репрезентує достовірне знання, про що свідчить система його доказів [8, с. 352].

Четвертий аргумент доводить пріоритет пізнання, позбавленого тотального впливу внутрішніх (фізичних і ментальних) станів і переживань. Проголошуючи свої «гносеологічні пролегомени», К. Лоренц виступає проти розуміння суб'єктивного як упередженого, примітивного (марновірного), залежного від випадкових оцінок. Людина, вважає вчений, здатна виходити за межі абсолютної суб'єктивності, оскільки володіє фундаментальною здібністю в тій чи іншій мірі враховувати, компенсувати і навіть виключати суб'єктивне в процесі пізнання зовнішньої дійсності. Ця здатність і той утворений образ дійсності говорить про їх значимість в практичному контексті. Але це і є гарантом довіри тим даним, які «дають відокремлені від суб'єктивності знання» [5, с. 249–250], – зазначає К. Лоренц. Довіра, в свою чергу, є гарантом достовірності знання.

П'ятий аргумент акцентує увагу на тому, що епістемологія, спираючись на «гіпотетичний реалізм», істотно уточнює можливості об'єктивного, або достовірного, знання. Досліджуючи адаптивний характер пізнавального

апарату, вона виявляє не лише його обмеженість, але й досягнення. Фіксує константні і принципові параметри, цей «апарат» здатен відбивати об'єктивні структури, певним чином відповідаючи реальності, по меншій мірі ізоморфно. Структурний ізоморфізм, або взаємно-однозначна подібність суб'єктивних перцептивних форм і об'єктивних параметрів реального світу в повній мірі підтверджується дослідженнями «біоепістемологів». Г. Фоллмер пояснює цю ситуацію в поняттях «проективної теорії пізнання», котра заперечує можливість дедуктивного слідування від образу до проєктуемого предмету, не наполягає на одержанні образу як копії реального світу, що характерно для теорії пізнання як відображення, але говорить «про ізоморфності об'єкта і образу, про узгодженість образу і об'єкта лише в окремих аспектах, і в кінцевому рахунку про можливість одержання із образу лише гіпотетичної інформації про проєктований предмет» [9, с. 161–163].

Отже, кожне сприйняття, кожна «проекція» – це правомірна спроба реконструкції реального світу, котра носить, зрозуміло, гіпотетичний характер, вимагає перевірки і доказу або спростування. Еволюційне вчення про пізнання, по суті, підтверджує принципові положення теорії пізнання і логіки як теорії відтворення і творення, які близькі до природонаукового пояснення можливості пізнання. Але в той же час воно істотно їх коректує, оскільки робить базовими поняттями «проективність», «ізоморфізм», «гіпотетичний реалізм», а також вводить поняття «інтерсуб'єктивність», підкреслюючи комунікативність пізнання. Аналіз комунікативного аспекту пізнання показує, що смисл і значення істинного знання не досягаються спрощеною структурою комунікативного акту. Насамперед, «нам потрібно виокремити саму процедуру продукування і сприйняття тексту. Аргументація не може бути сприйнята, якщо вона не виражена в якому-небудь тексті комунікатором, а для цього текст повинен бути проєктованим і продукованим» [2, с. 65]. А сприйняття тексту як наукової істини, положення, принципів тощо є необхідною умовою його розуміння.

У даній концепції об'єктивність пізнання як умова його несуперечливості не пов'язується жорстко з одержанням «копії» реальності. Якщо не приймати до уваги той факт, що наш пізнавальний апарат еволюціонував у кореляції з об'єктивними структурами і процесами реального світу, і визнавати лише деяку його «відображувальну» здатність, то, у відповідності з аргументами класичного раціоналізму і абстрактної гносеології, необхідно максимально «вичистити» наші пізнавальні структури і сам розум від деформуючих знання властивостей і здібностей суб'єкта. Якщо ж прийняти аргументи представників еволюційної теорії пізнання, то це означає визнати саму цілісну людину з її сформованими пізнавальними структурами і правилами логічного мислення як «умову можливості та необхідності» для продуктивної пізнавальної діяльності, для «одержання об'єктивної істини» [6, с. 163].

В еволюційній епістемології усвідомлюється обмеженість органів почуттів, а також вихідних образів сприйняття і повсякденного досвіду. Разом з тим еволюційна епістемологія є невід'ємною частиною європейського (класичного) раціоналізму, який характеризують «по-перше, логічна впорядкованість сфер мислення, узгодженість понять, впорядкованість у використанні теорем та аргументів. По-друге, він орієнтований на емпіричне підтвердження знання» [10, с. 192].

Отже, акцент еволюціоністів на чуттєвому пізнанні, на значимості природного у досягненні достовірного знання ніскільки не відокремлюють від аргументації, концептуалізованої у європейському раціоналізмі, який демонструє «сучасний стан європейського мислення» [10, с. 192], – зазначає Е. Н. Шульга.

Шостий аргумент виходить з того, що, довіряючи людині, яка пізнає, потрібно пам'ятати про «адекватність» пізнавального апарату людини тим умовам, в яких він був розвинений в процесі еволюції. Мова йде про недостатню осмисленість того факту, що суб'єкт пізнання реалізує свої можливості в «світі середніх вимірів», «мезокоsmі», що і евклідова геометрія, і фізика І. Ньютона відповідають цьому світу, а І. Кант створив «теорію пізнання світу середніх вимірів», не усвідомлюючи або не володіючи інформацією про можливість виходу наукового пізнання за межі досвідного, і адаптованість пізнавальних структур до реального світу. Особливого роду «серединність» нашого положення вважав необхідним враховувати У. Куайн, котрий вважав, що «нашими концептуальними початками є об'єкти середнього розміру, які перебувають від нас на середній відстані, і наше знайомство з ними і зі всім іншим виявляється посередині культурної еволюції людства» [3, с. 20]. «Серединність» – це реальність умов, за які не може, але прагне вийти людина в своєму пізнанні. Це та ситуація, в якій «несуперечливість абстрактної теорії веде за собою можливість її модельної виконаності (теорема Льовенгейма–Скулема), тобто створює умови для вивчення моделі (якщо така буде вказана) засобами логіки цієї теорії. Одночасно в силу наявності моделі несуперечливість означає також логічну можливість вважати таку теорію осмисленою» [7, с. 154], – зазначає М. М. Новосолов.

Необхідно враховувати, що обов'язкова вимога теорії пізнання (як теорії освоєння світу) постійно зв'язана з емпіричним досвідом і з практичною діяльністю неявно «говорить» про нерозуміння меж світу «серединних» розмірів, в яких існує людина, про абсолютізацію її чуттєво-практичних можливостей. Це знаходить вираз також і в тому, що при пізнанні (і навчанні) не враховують присутність «корінної інтуїції» людини «мезокоsmу» (Г. Фоллмер), що без відповідного осмислення застосовуються повсякденна мова, мова класичної науки і класична логіка, які сформувалися саме для опису і характеристики світу «середніх вимірів». Ці явища, а також невиправдано перебільшені очікування, зокрема, одержання «абсолютно істинного», а не гіпотетичного знання, ведуть до песимізму та зневіри, до заперечення можливості достовірного знання, і, що найголовніше, «руйнують довіру до суб'єкту пізнання, до людини, яка пізнає, мислить, творить логічні схеми наукового пошуку» [6, с. 164].

Насправді ж визнання необхідності виходу за межі досвіду і безпосереднього чуттєвого пізнання, що відбувається при створенні науки, висуває проблему довіри до суб'єкта пізнання на новому рівні і в нових формах. І це очевидно, оскільки саме наука (раціональне пізнання) долає обмеженість «грубого», тобто безпосереднього, логічно не перевіреного знання для виживання людини, котра сформувалася для певних умов «серединного світу» (У. Куайн). Але науку створює сама людина і тим самим виходить на принципово інший рівень пізнавальної діяльності і логічного мислення, де визначальними стають вже коеволюційні фактори – біогенетичні і соціокультурні

процеси в їх єдності та взаємодії. Наука одержує розвиток в цих умовах, які включають не лише природні фактори, але й діяльність людини в суспільстві і новий рівень розвитку її логічного мислення, а також спеціальних пізнавальних практик. При цьому аргументація, як складова цієї діяльності, є «частиною логіко-пізнавальних засобів для досягнення спільної мети» [2, с. 84].

З цієї точки зору реконструкція науки і наукового пізнання набагато ближче до дійсності, чим індивідуальний досвід; її звернення до емпіричних даних значно розширюється, виходячи далеко за межі «серединних вимірів» в сфері мікросвіту або макросвіту (космосу), різко зростає інформація, істотно уточнюються одержувані дані. Одночасно змінюється система аргументації, оскільки одержана наукова інформація, факти вимагають не лише осмислення, але й доказовості. Останнє набуває ваги в силу того, що всюди, де нові факти і положення претендують утворити основу нової теорії, її потрібно логічно обґрунтувати. Завдяки чому формується розуміння власне нового – науки, суспільства, людини, сучасності.

Наведені основні аргументи епістемології (еволюційної теорії пізнання) дозволяють оцінити принцип довіри суб'єкту пізнання як конструктивний в логіці і філософії пізнання. Зрозуміло, еволюційна епістемологія постає головним чином в якості природничонаукової концепції розвитку пізнавальних здібностей, і тому не може розглядатися в ролі суто філософської або логічної теорії, зокрема теорії пізнання. Але в будь-якому випадку еволюційна епістемологія надає істотні аргументи для ствердження принципу довіри суб'єкту. Включення «світу суб'єкта» в процес пізнання, який засновується на системі аргументів і логічних доказів, вже вимагає від дослідника уваги до проблеми довіри суб'єкту пізнання, як і людини, яка прагне знайти і довести свою істину. В рамках цієї проблеми і може бути досягнуте істинне знання, враховуючи його суперечності, в контекст «аргументу від несуперечності», як одного із найбільш апробованих з часів античності видів аргументації.

Список використаних джерел

1. Ахутин А. В. Логика онтологических предположений / А. В. Ахутин // Многообразие априори. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2013. – С.40–62.
2. Гриненко Г. В. Аргументация и коммуникация / Г. В. Гриненко // Мысль и искусство аргументации. – М.: Прогресс–Традиция, 2003. – С.58–89.
3. Куайн У. Слово и объект / У. Куайн. – М.: Логос, Практис, 2000. – 386 с.
4. Лоренц К. Кантовская доктрина априори в свете современной биологии / К. Лоренц // Эволюция. Язык. Познание. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С.15–41.
5. Лоренц К. Обратная сторона зеркала / К. Лоренц. – М.: Республика, 1998. – 493 с.
6. Микешина Л. А. Философия познания. Проблемы эпистемологии гуманитарного знания / Л. А. Микешина. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. – 560 с.
7. Новоселов М. М. Аргументация и непротиворечивость / М. М. Новоселов // Мысль и искусство аргументации. – М.: Прогресс–Традиция, 2003. – С.144–173.
8. Рябушкина Т. М. Познание и рефлексия / Т. М. Рябушкина. – М.: «Канон+», РООИ «Реабилитация», 2014. – 352 с.
9. Фоллмер Г. Эволюционная теория познания. Врожденные структуры познания в контексте биологии, психологии, лингвистики, философии и теории науки / Г. Фоллмер. – М.: Русский Двор, 1998. – 255 с.
10. Шульга Е. Н. Логическая герменевтика о противоречивости философских систем / Е. Н. Шульга // Мысль и искусство аргументации. – М.: Прогресс–Традиция, 2003. – С.191–211.

References

1. Ahutin A. V. Logika ontologicheskikh predpolaganij / A. V. Ahutin // Mnogooobrazie apriori. – M.: «Kanon+» ROOI «Reabilitacija», 2013. – S.40–62.
2. Grinenko G. V. Argumentacija i komunikacija / G. V. Grinenko // Mysl' i iskusstvo argumentacii. – M.: Progress–Tradicija, 2003. – S.58–89.
3. Kuajn U. Slovo i ob#ekt / U. Kuajn. – M.: Logos, Praktis, 2000. – 386 s.
4. Lorenc K. Kantovskaja doktrina apriori v svete sovremennoj biologii / K. Lorenc // Jevoľucija. Jazyk. Poznanie. – M.: Jazyki russkoj kul'tury, 2000. – S.15–41.
5. Lorenc K. Oborotnaja storona zerkala / K. Lorenc. – M.: Respublika, 1998. – 493 s.
6. Mikeschina L. A. Filosofija poznanija. Problemy jepistemologii gumanitarnogo znanija / L. A. Mikeschina. – M.: «Kanon+» ROOI «Reabilitacija», 2009. – 560 s.
7. Novosjolov M. M. Argumentacija i neprotivorechivost' / M. M. Novoselov // Mysl' i iskusstvo argumentacii. – M.: Progress–Tradicija, 2003. – S.144–173.
8. Rjabushkina T. M. Poznanie i refleksija / T. M. Rjabushkina. – M.: «Kanon+», ROOI «Reabilitacija», 2014. – 352 s.
9. Follmer G. Jevoľucionnaja teorija poznanija. Vrozhdennye struktury poznanija v kontekste biologii, psihologii, lingvistiki, filosofii i teorii nauki / G. Follmer. – M.: Russkij Dvor, 1998. – 255 s.
10. Shul'ga E. N. Logicheskaia germenevтика o protivorechivosti filosofskih sistem / E. N. Shul'ga // Mysl' i iskusstvo argumentacii. – M.: Progress–Tradicija, 2003. – S.191–211.

Комеха Л. Г., кандидат философских наук, доцент кафедры логики, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), ilin_vv@ukr.net

The principle of «trust» to the subject of knowledge in evolutionary epistemology arguments: logical and methodological analysis

In the paper a problem of trust to the subject of knowledge in terms of evolutionary epistemology is considered, examines the arguments «for» and «against» the feasibility of setting of the problem and its significance for development of logic and culture of thinking.

Keywords: trust, argument, subject, knowledge, evolutionary epistemology, logic, reliability.

Комеха Л. Г., кандидат философских наук, доцент кафедры логики, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), ilin_vv@ukr.net

Принцип «доверия» к субъекту познания в аргументах эволюционной эпистемологии: логико-методологический анализ

Исследуется проблема доверия к субъекту познания в аспекте эволюционной эпистемологии, анализируются аргументы «за» и «против» относительно целесообразности постановки данной проблемы и ее значения для развития логики и культуры мышления.

Ключевые слова: доверие, аргумент, субъект, познание, эволюционная эпистемология, логика, достоверность.

* * *

УДК 1(321.01:141.132)

Богданов В. С., доктор философських наук, професор, декан Черкаського факультету Національного університету «Одеська юридична академія» (Україна), vstup_chk@onua.edu.ua

РАЦИОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР КОЛЕКТИВНОЇ ДІЇ ЯК ЗАСОБУ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА СТАТУСНИХ СТРУКТУР СУСПІЛЬСТВА

Феномен раціоналізму розглянуто в контексті філософського аналізу сучасної політико-правової реальності як результату прояву сукупності колективних дій. Ціннісно обґрунтований раціоналізм постає як провідний метод ухвалення політичних рішень і управління у демократичній державі. Принцип розумної достатності розглянуто як ключову складову політико-правового процесу. Розумна правова система і раціональне державне управління – це запорука істинно демократичного ефективного розвитку України. Однак, нині спостерігається лише перехід до такого демократичного суспільства від суспільства, організованого переважно на командно-адміністративних